

RAUNI SEPPOLA

*Liiketalous- ja
yhteiskuntatieteen
tutkimusstrategiat,
menetelmät*

LIIKETALOUS- JA YHTEISKUNTATIETEEN
TUTKIMUSSTRATEGIAT JA -MENETELMÄT

Opas pro gradu -tutkielmalle

RAUNI SEPPOLA

© 2023 Rauni Seppola

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-6684-2

Kirjan rakenne

Jäätyäni eläkkeelle syntyi ajatus graduoppaan kirjoittamisesta, koska nyt oli aikaa. Pitämistäni lukuisista metodikursseista ja graduseminaariluennoista oli kertynyt koko joukko luentoja ja hyvää aineistoa tälle oppaalle. Ne olisi hyvä jakaa sitä muille, ja edistää heidän tutkintojensa loppuun saattamista. Olin myös havainnut, että opiskelijoiden haastavin opintosuoritus, on nimenomaan lopputyön eli pro gradu -tutkielman suorittaminen. Haluan jakaa opiskelijoille sellaista tietoa, mikä edistäisi lopputyön suorittamista.

Kirja sisältää kymmenen eri kappaletta. Kirjan idea on esittää tutkimuspolku tutkijan valintojen kautta lähtien tutkimusongelmasta, –kysymyksestä aina -raporttiin asti. Jokaisen tutkimus on ainutkertainen ja eteneminenkin on yksilöllistä. Itse graduprosessi voi olla vaiheittainen prosessi, joka etenee, palaa lähtöasetelmiin ja jatkaa. Kaikki valinnat ovat tutkijan, jotka tulee perustella. Yhteiskunta- ja liiketaloustieteellinen tutkimus on muuttunut yhä monimuotoisemmaksi, ja uutta tapaa tehdä tutkimusta rohkaistaan.

Ensimmäistä kappaletta suositellaan kaikille graduntekijöille strategiasta menetelmävalinnasta riippumatta. Tutkimuksessa on usein teoreettisen tason ongelma. Siitä johdetaan empiirisen tason tutkimuskysymys, jonka perusteella tutkimusstrategian valinta tapahtuu. Opas lähtee liikkeelle aiheen valinnasta, ja huomiota kiinnitetään mielenkiintoisen aiheen valintaan ja sen löytämiseen. Kappaleessa tarkastellaan, kuinka aiheesta päästään tutkimuskysymykseen ja –tavoitteisiin. Kirjallisuuskatsauksessa kuvataan, kuinka kiinnittää aihealue tutkimuksen kannalta oleelliseen kirjallisuuteen. Taustafilosofia osio paneutuu tieteenfilosofiseen tasoon eli siihen: miten tutkija ymmärtää tutkittavan kohteen (ontologinen kysymys), ja miten hän ajattelee saavansa siitä tietoa (epistemologinen kysymys).

Toisessa kappaleessa kuvataan eri tutkimusstrategioita, joilla kullakin strategialla ymmärretään tutkimussuunnitelmaa asettamansa tutkimustehtävän suhteen. Tutkija voi

ensinnäkin päättää, tekeekö empiirisen vai teoreettisen tutkimuksen. Empiirinen tutkimus voi olla määrällinen tai laadullinen, ja sen aineistoja voidaan kerätä ja analysoida eri tavoin.

Kolmannessa kappaleessa esitellään kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusta. Tässä kappaleessa määritellään ensin deduktiivinen päättely, teoreettisen viitekehyksen rakentaminen ja hypoteesien asettaminen. Sitten kuvataan operationalisointi ja mittaaminen kuvaamalla määrällisen aineiston keräämisen perusedellytykset liittyen otokseen, ja mittareihin. Sen jälkeen kuvataan yleisemmät monimuuttajamenetelmät, kuten: faktorianalyysi, eksploratiivinen faktorianalyysi, regressioanalyysi, konfirmatorinen faktorianalyysi. Kappaleessa käytän esimerkkinä omia tutkimuksiani ja niiden aineistoja, tulostuksia ja analyyskejä. Näiden ymmärtäminen vaatii hyvää tilastotieteen osaamista.

Neljännessä kappaleessa kuvataan kyselytutkimuksen peruseriaatteet lyhyesti.

Viidennessä kappaleessa siirrytään käsittelemään laadullista tutkimusta ja laadullisten aineistojen keruuta. Ensin keskustellaan laadulliselle tutkimukselle tyypillisestä induktiivisesta päättelystä ennen siirtymistä erilaisten laadullisten aineistojen keruuseen ja niihin liittyviin analyysihin.

Laadullisia tutkimusstrategioita on moninainen joukko, joista peruseriaatteet kolmesta ovat kuvatut kappaleissa: kuusi, seitsemän ja kahdeksan. Laadullisella tutkimuksella pyritään lisäämään ilmiön ymmärrystä, saamaan yksityiskohtaista, intensiivistä tietoa, kuvausta ja paljastamaan uutta näkökulmaa tutkittavasta ilmiöstä tai kehittämään teoriaa. Tutkijan ja tutkittavan suhde on usein läheinen. Tässä kirjassa kuvaan seuraavat strategiat: ankkuroitu teoria (kappale 6), tapaustutkimus (kappale 7) ja toimintatutkimus (kappale 8).

Yhdeksäs kappale keskittyy antamaan neuvoja hyvän tutkimusraportin laadintaan.

Gradun rakennekappaleessa 10 havainnollistetaan kappaleiden sisältökysymyksiä ja osiossa 10.3 annetaan ohjeita tutkimussuunnitelman laatimiseksi.

Kirjan lopussa on lähdeluettelo ja kirjan lopussa suosittelut suosituista, hyvistä metodioppaista.

Kiitän kirjailija Kaarina de Wolfia tekstin oikoluvusta ja tuesta. Samoin kiitän tytärtäni Anne-Mari Silvastia hänen avustaan kuvioden esittämisessä.

Haluan kiittää Jari Metsämuurosta hänen erinomaisesta kirjastaan, *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. Olen käyttänyt tätä kirjaa käsikirjana, ja voin suositella sitä mitä lämpimimminkin.

Toisena käsikirjana minulla on ollut *TUTKI JA KIRJOITA*. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara. Ilman tätäkään opasta ei tätä kirjaa olisi syntynyt.

Helsingissä Rauni Seppola

SISÄLLYS

1	Aiheen valinnasta tutkimussuunnitelmaan.....	12
1.1	Tutkimusprosessi.....	12
1.2	Aiheen valinta	12
1.3	Kiinnostavasta kysymyksestä laajempaan merkitykseen.....	16
1.4	Tutkimusongelma.....	18
1.5	Tutkimuksen tarkoitus.....	20
1.6	Eri aloilla erilaisia tarkoituksia	22
1.7	Tutkimuksen asemointi	24
1.8	Kirjallisuuskatsaus	29
1.9	Kirjallisuuslähteitä	33
1.10	Taustafilosofiat.....	34
1.11	Lähestymistavat.....	44
2	Tutkimusstrategiat.....	45
3	Kvantitatiivinen tutkimus.....	46
3.1	Johdatus kvantitatiiviseen tutkimukseen.....	46
3.2	Deduktiivinen päättely	48
3.3	Teoreettisen viitekehyksen rakentaminen	48
3.4	Hypoteesien asettaminen.....	50
3.5	Operationalisointi	52
3.6	Mitta-asteikot	54
3.7	Otos	56
3.8	Faktorianalyysi (PCA) ja Eksploratiivinen faktorianalyysi (EFA).....	59

3.9	Regressioanalyysi.....	64
3.10	Konfirmatorinen faktorianalyysi (CFA)	67
4	Kyselytutkimus.....	78
4.1	Aineiston keruu kyselyllä.....	78
4.2	Kysymysten suunnittelu	79
4.2.1	Avoimet kysymykset.....	84
4.2.2	Suljetut kysymykset	84
4.2.3	Asenneasteikot	85
5	Laadullinen tutkimus.....	89
5.1	Johdanto.....	89
5.2	Induktiivinen päättely.....	90
5.3	Laadullisen tutkimuksen aineistot.....	92
5.3.1	Aineiston keruu haastatteluilla.....	92
5.3.2	Haastatteluun valmistautuminen	95
5.3.3	Haastattelun laatu	97
5.3.4	Aineiston keruu havainnoinnilla	97
5.3.5	Osallistuva havainnointi.....	101
5.3.6	Systemaattinen havainnointi	102
5.4	Laadullisen aineiston analyysi.....	103
6	Grounded theory (ankkuroitu teoria)	106
6.1	Koodaaminen.....	108
6.2	Avoin koodaus.....	110
6.3	Akselikoodaus	110
6.4	Selektiivinen koodaus.....	111
7	Tapaustutkimus	112

Opas, akateemisille opinnäytteille, on suunnattu yhteiskuntatieteen ja etenkin liiketaloustieteen graduntekijöille. Se auttaa opiskelijaa erilaisten valintojen edessä. Kirjassa kuvataan koko tutkimusprosessi, joka alkaa aiheen valinnasta, tutkimusongelman ja -kysymyksen muotoilusta tutkimuksen tavoitteen määrittelyyn ja sen toteuttamiseen. Oppaassa käydään läpi ne taustafilosofiat, jotka tulee perustella ja joihin tutkija sitoutuu tutkimuksessaan. Tutkimusstrategia on päätös eri menetelmällisistä valinnoista aineiston hankinnan ja analyysin suhteen. Tässä kirjassa kuvataan kvantitatiivisen ja laadullisen aineistojen hankinta- ja niihin perustuvat analysointi- sekä tulkintamenetelmät.

Lopuksi kirja kuvaa, miten asetettuun tutkimuskysymykseen vastataan ja miten tutkimusraportti eli pro gradu -tutkielma kirjoitetaan. Kirjassa on runsaasti myös käytännön esimerkkejä. Tällä et voi epäonnistua.